

An Exploration of Students' Lived Experiences Regarding Opportunities and Challenges in Arts and Culture Education

Azatollah Malekpour Afshar^{✉1}, Somayeh Malekpour Afshar²

1- Assistant Professor, Department of Psychology and Counseling, Farhangian University, Tehran, Iran

2- M. A. Islamic Art, Department of Islamic Art, Faculty of Conservation and Restoration, Bagh-e Melli Campus, University of Art, Tehran, Iran.

Article Info

Article type:

Research Paper

Keywords:

Education, Lived Experiences, Challenges, Art and Culture Course, Opportunities, Learning.

Received:

09 Jul 2025

Received in revised form:

20 May 2026

Accepted:

26 Jul 2026

pp.106-120.

Abstract

This study aims to explore the lived experiences of ninth-grade female students in the culture and art course, using a phenomenological approach, to gain a deeper understanding of the challenges and opportunities related to the theoretical and practical education of art students and their learning. In terms of purpose, it is an applied research study; in terms of method, it is a qualitative study; and information was collected from students' lived experiences related to education and learning using a phenomenological approach. Data collection was carried out through semi-structured interviews and a researcher-made questionnaire with twenty-two students and the findings were analyzed based on Claise's seven-step strategy and led to the identification of six main themes, separated into two sections: opportunities and challenges, including: lesson analysis, comparative position with other lessons, the relationship of this lesson with talent and career, the position of this lesson from the perspective of families, implementation factors and the culture and art lesson, and students' interest in various artistic trends, and twenty-eight sub-themes. The results of this study can be used as a benchmark for creating a positive change in administrators' view of this subject, allowing students without interest or talent to attend educational classes, using teachers with multiple specializations for sustainable learning, and dedicating more hours of the week to the orientation that students show more interest in learning.

Citation: Malekpour Afshar, E., & Malekpour Afshar, S. (2026). Exploring students' lived experiences of the opportunities and challenges of teaching and learning in the Culture and Arts course. *Journal of Intelligent Learning in Educational Systems*, 1(1), 106-120.

Publisher: Vali-e-Asr University of Rafsanjan

<https://doi.org/10.22072/iles.2026.2064647.1001>

The Author(s) ©

Extended Abstract

Introduction

Arts education is widely recognized as a fundamental component of students' holistic development, fostering creativity, critical thinking, problem-solving abilities, emotional expression, self-awareness, and psychological well-being. Beyond developing artistic skills, art education provides learners with opportunities to discover their talents, strengthen their self-confidence, and cultivate lifelong aesthetic appreciation. Despite its recognized educational value, the Culture and Arts course in many schools receives considerably less attention than core academic subjects. Consequently, a substantial gap exists between the intended objectives of the curriculum and students' actual learning experiences.

In the Iranian educational system, arts education has often been marginalized because of limited instructional time, insufficient educational facilities, low weighting in academic assessment, and inadequate societal recognition of artistic careers. These challenges may reduce students' motivation to participate in artistic activities and limit the educational potential of the subject. Since students' lived experiences provide valuable insights into the strengths and weaknesses of educational programs, exploring their perceptions can contribute to improving curriculum design and instructional practice.

Accordingly, the present study aimed to explore the lived experiences of ninth-grade female students regarding the opportunities and challenges associated with learning the Culture and Arts course. Specifically, the study sought to obtain a deeper understanding of students' perceptions of textbook content, practical classroom activities, teachers' professional competencies, family attitudes,

school-related factors, individual talents, future career opportunities, and preferences for different artistic disciplines.

Literature Review

Contemporary educational theories emphasize that arts education extends beyond the acquisition of artistic knowledge and skills, serving as an essential means of developing higher-order thinking, creativity, emotional intelligence, and social competence. Constructivist learning theory argues that meaningful learning occurs when students actively participate in authentic and creative experiences. Similarly, experiential learning theory highlights the importance of practical engagement and reflection in developing deep and lasting understanding.

Previous studies have consistently demonstrated that participation in artistic activities enhances students' motivation, creativity, academic engagement, and psychological well-being. Research has also shown that qualified teachers, supportive school environments, and family encouragement significantly influence students' attitudes toward arts education. However, existing literature has primarily focused on curriculum evaluation or teachers' perspectives, while relatively limited attention has been devoted to students' lived experiences. Moreover, few qualitative studies have comprehensively examined how educational, familial, and social factors collectively shape students' experiences in learning school arts courses. Addressing this gap, the present study adopts a phenomenological approach to investigate students' authentic experiences of arts education.

Methodology

This applied qualitative study employed a phenomenological research design to investigate students' lived experiences. The research setting consisted of a private lower

secondary school in Iran. The study population included 55 ninth-grade female students, from whom 22 participants were selected through purposive sampling based on their willingness to participate and their ability to provide rich descriptions of their experiences.

Data were collected through semi-structured interviews lasting approximately 10–20 minutes and a researcher-developed open-ended questionnaire. The interview guide and questionnaire were developed based on theoretical foundations, previous studies, research objectives, and the researcher's professional experience. Face and content validity were confirmed by experienced arts teachers and psychometric experts.

Data analysis followed Colaizzi's seven-step phenomenological method. To enhance the credibility and trustworthiness of the findings, member checking, participant validation, and expert review were employed throughout the analytical process.

Findings

Analysis of participants' narratives resulted in two overarching categories—Opportunities and Challenges—comprising six main themes and twenty-eight subthemes. The main themes included: (1) perceptions of the Culture and Arts course, (2) its comparative status among school subjects, (3) the relationship between arts education, individual talents, and career aspirations, (4) family attitudes toward the course, (5) the influence of school-related factors, and (6) students' preferences for different artistic disciplines.

The findings revealed that teachers' professional competence—including specialized knowledge, patience, enthusiasm, practical expertise, and the ability to transfer artistic experiences—was the most influential factor in creating meaningful and positive

learning experiences. Students emphasized that practical classroom activities, opportunities for creativity, autonomy in artistic expression, and freedom from the memorization-oriented atmosphere of other school subjects substantially enhanced their motivation, concentration, emotional well-being, and enjoyment of learning.

Most participants considered the Culture and Arts course more engaging than many theoretical subjects because it enabled them to discover their talents, identify personal interests, and become familiar with artistic professions such as fashion design, graphic design, photography, music, interior architecture, illustration, and performing arts. Among the artistic disciplines, students expressed the greatest interest in music-related arts, followed by visual arts, performing arts, ceramics, drawing and painting, photography, graphic design, and fashion design.

Despite these positive experiences, several educational challenges were identified. Participants criticized the theoretical and memorization-based nature of certain textbook sections, the lack of coherence among topics, the limited attention given to music and performing arts, the time-consuming nature of some practical activities, and the mismatch between curriculum content and allocated instructional time. Furthermore, the relatively low contribution of the course to students' overall academic grades reduced the attention paid to it by school administrators, teachers, families, and students.

Participants also identified broader social challenges, including uncertainty regarding career prospects and financial security in artistic professions, inadequate educational and career counseling, the absence of systematic talent identification programs, stereotypical societal attitudes toward the arts, and conditional family support. These factors frequently discouraged students from

pursuing artistic interests as future academic or professional pathways.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that students' experiences of arts education are shaped by a complex interaction of instructional, institutional, familial, and societal factors. While students generally possess strong intrinsic interest in artistic learning, structural limitations within the educational system substantially constrain the realization of the curriculum's intended objectives.

Consistent with constructivist and experiential learning theories, practical learning experiences, creative freedom, and supportive teacher-student interactions significantly enhanced students' engagement, motivation, and psychological well-being. The results further indicate that teacher competence represents the cornerstone of effective arts education, emphasizing the importance of recruiting professionally qualified teachers with diverse artistic expertise.

However, the study also highlights several systemic barriers, including curriculum limitations, inadequate instructional time, insufficient educational facilities, assessment policies that undervalue arts education, limited career guidance, and persistent societal misconceptions regarding artistic professions. These findings suggest that the challenges associated with arts education stem primarily from structural and institutional factors rather than students' lack of interest.

Accordingly, curriculum developers and educational policymakers should consider redesigning the Culture and Arts curriculum to make it more flexible, practical, and learner-centered. Increasing instructional hours, strengthening the contribution of the subject to academic evaluation, employing multidisciplinary arts teachers, improving workshop facilities, expanding opportunities for students to specialize in preferred artistic

fields, integrating music and performing arts more effectively into school programs, implementing standardized talent identification assessments, providing comprehensive educational and career counseling, introducing successful artistic role models, and promoting more positive attitudes among school leaders and families are strongly recommended.

Finally, greater attention should be devoted to individual differences, ensuring that artistic activities correspond to students' interests and abilities rather than imposing uniform learning experiences. Such reforms would enable arts education to realize its full potential in promoting creativity, psychological well-being, sustainable learning, and informed educational and career development.

Funding

This study received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Author's Contribution

The author solely conceived and designed the study, collected and analyzed the data, interpreted the findings, and prepared and approved the final version of the manuscript.

Conflict of Interest

The author declares no conflict of interest.

Acknowledgments

The author sincerely thanks the participating students for sharing their valuable experiences and perspectives. Appreciation is also extended to the school administrators, arts teachers, and educational experts whose cooperation and constructive support contributed significantly to the successful completion of this study.

واکاوی تجارب زیسته دانش آموزان از فرصت ها و چالش های آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر

عزت الله ملک پور افشار^{۱*}، سمیه ملک پور افشار^۲

۱-استادیار گروه آموزش روانشناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

۲- کارشناسی ارشد هنر اسلامی، گروه هنر اسلامی، دانشکده حفاظت و مرمت، پردیس باغ ملی، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۴/۱۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۵/۰۲/۳۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۵/۰۴

صص:

کلید واژه ها:

آموزش، تجارب زیسته، چالش ها، درس فرهنگ و هنر، فرصت ها، یادگیری.

این پژوهش با هدف واکاوی تجارب زیسته دانش آموزان دختر پایه نهم در درس فرهنگ و هنر در راستای درک عمیق تر از چالش ها و فرصت ها در ارتباط با آموزش های تئوری و عملی هنرآموزان و یادگیری دانش آموزان با رویکرد پدیدارشناختی طراحی شده است. از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ روش از نوع کیفی و اطلاعات از تجارب زیسته دانش آموزان در ارتباط با آموزش و یادگیری با رویکرد پدیدارشناسی گردآوری شده است. جمع آوری داده ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسش نامه محقق ساخت با بیست و دو دانش آموز به عمل آمد و یافته ها براساس راهبرد هفت مرحله ای کلازی، تحلیل و منجر به شناسایی شش مضمون اصلی به تفکیک در دو بخش فرصت ها و چالش ها شامل: تحلیل درس، جایگاه مقایسه ای با سایر دروس، رابطه این درس با استعداد و شغل، جایگاه این درس از نگاه خانواده ها، عوامل اجرایی و درس فرهنگ و هنر و علاقه مندی دانش آموزان به انواع گرایش های هنری و بیست و هشت مضمون فرعی گردید. نتایج این پژوهش، می تواند برای ایجاد تغییر نگاه مثبت مدیران به این درس، آزادبودن دانش آموزان فاقد علاقه و استعداد برای حضور در کلاس های آموزشی، استفاده از دبیران با تخصص چندگانه برای یادگیری پایدار، اختصاص ساعات بیشتری از هفته ها به گرایشی که دانش آموزان علاقه مندی بیشتری به یادگیری آن نشان می دهند، ملاک عمل قرارگیرد.

استناد: ملک پور افشار، عزت الله، و ملک پور افشار، سمیه. (۱۴۰۵). واکاوی تجارب زیسته دانش آموزان از فرصت ها و چالش های آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر. دوفصلنامه یادگیری هوشمند در نظام های آموزشی، ۱(۱)، ۱۰۶-۱۲۰.

ناشر: دانشگاه ولی عصر رفسنجان.

<https://doi.org/10.22072/iles.2026.2064647.1001>

© نویسندگان

مقدمه

تعلیم و تربیت، یکی از پیچیده ترین و بنیادی ترین مسئولیت های جوامع انسانی است؛ زیرا رسالت آن تنها انتقال دانش نیست، بلکه فراهم آوردن زمینه رشد همه جانبه انسان در ابعاد شناختی، عاطفی، اجتماعی، اخلاقی و زیبایی شناختی است. از این رو، نظام های آموزشی که متولی این مسئولیت هستند، باید تمامی ابعاد وجودی فراگیران را مورد توجه قرار دهند. یکی از مهم ترین کارکردهای نظام آموزشی، پرورش قابلیت های هنری، خلاقیت و حساسیت زیبایی شناختی دانش آموزان است که در ادبیات تعلیم و تربیت با عنوان «تربیت هنری» شناخته می شود. اهمیت این حوزه سبب شده است که از گذشته تاکنون بسیاری از اندیشمندان و برنامه ریزان آموزشی، هنر را یکی از ارکان اصلی نظام تعلیم و تربیت بدانند و آن را بستری برای رشد متوازن شخصیت انسان قلمداد کنند. بر همین اساس، نهادهای آموزشی باید برنامه های درسی هنر را به صورت مستمر بازنگری کرده و آن ها را متناسب با نیازهای حرفه ای، اجتماعی و تحولات فرهنگی روز تلفیق و روزآمد سازند؛ زیرا غفلت از آموزش هنر، به ویژه در دوره ابتدایی و متوسطه، می تواند پیامدهای نامطلوبی در ابعاد فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی جامعه به همراه داشته باشد (خاکباز و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۱).

هنر از دیرباز نقشی اساسی در زندگی انسان ایفا کرده و همواره به عنوان ابزاری مؤثر برای انتقال اندیشه ها، ارزش ها و فرهنگ ها مورد استفاده قرار گرفته است. بسیاری از اندیشمندان در مکاتب و ادیان مختلف، هنر را وسیله ای کارآمد برای ترویج باورها و شکل دهی رفتارهای فردی و اجتماعی دانسته اند (بالازاده، ۱۴۰۲: ۵). در عصر حاضر نیز، هم زمان با رشد شتابان دانش، گسترش فناوری و افزایش نیاز به مهارت های نوآورانه، آموزش فرهنگ و هنر در مدارس اهمیتی دوچندان یافته است. امروزه یادگیری هنر دیگر صرفاً یک فعالیت جانبی یا سرگرمی تلقی نمی شود، بلکه ابزاری راهبردی برای توسعه خلاقیت، تفکر انتقادی، مهارت های حل مسئله، سلامت روان، خودآگاهی، هویت یابی و تقویت روابط اجتماعی دانش آموزان محسوب می شود. در چنین شرایطی، آموزش هنر می تواند بستری فراهم آورد تا فراگیران توانایی های بالقوه خود را شناسایی کرده، احساسات و تجربه های زیسته خود را به شیوه ای خلاقانه بیان کنند و آمادگی بیشتری برای مواجهه با چالش های زندگی فردی و اجتماعی به دست آورند.

علاقه مندی به آموزش های هنری در دوره نوجوانی، به عنوان یکی از مراحل حساس رشد، نقش تعیین کننده ای در موفقیت تحصیلی، شغلی و اجتماعی افراد دارد. در رویکردهای نوین آموزشی، مشارکت فعال دانش آموزان در انتخاب موضوعات، محتوا و شیوه های یادگیری، زمینه افزایش انگیزه، اشتیاق و مسئولیت پذیری آنان را فراهم می کند (توکلی و همکاران، ۱۴۰۲). از این رو، اثربخشی آموزش هنر تنها به کیفیت برنامه درسی یا توانمندی معلمان وابسته نیست، بلکه نگرش ها، نیازها، علایق و شرایط یادگیرندگان نیز از عوامل تعیین کننده در فرایند آموزش و یادگیری به شمار می آید. در همین راستا، قلی زارعی و همکاران (۱۳۹۵: ۳۱) بیان می کنند که عملکرد تحصیلی دانش آموزان تحت تأثیر سه عامل اساسی شامل ویژگی های شناختی و انگیزشی دانش آموز، قابلیت های معلم و محیط آموزشی، و ویژگی ها و متغیرهای خانوادگی قرار دارد. بنابراین، شناخت تجربه های دانش آموزان از آموزش هنر می تواند اطلاعات ارزشمندی برای ارتقای کیفیت برنامه های آموزشی فراهم سازد.

در دهه های اخیر، رویکردهای نوین تعلیم و تربیت، آموزش هنر را یکی از مؤلفه های اصلی رشد شناختی، عاطفی، اجتماعی و خلاقیت معرفی کرده اند. پژوهش های جدید نشان داده اند که مشارکت فعال دانش آموزان در فعالیت های هنری، موجب افزایش انگیزش تحصیلی، ارتقای تفکر انتقادی، بهبود سلامت روان، تقویت مهارت های ارتباطی و افزایش مشارکت اجتماعی آنان می شود. همچنین محیط های یادگیری هنر محور فرصت مناسبی برای شکوفایی استعدادها، افزایش خودآگاهی و توسعه هویت فردی دانش آموزان فراهم می آورند. بامفورد (۲۰۲۱) نیز معتقد است که اثربخشی آموزش هنر زمانی محقق می شود که آموزش با تجربه های زیسته دانش آموزان، مشارکت فعال آنان و یادگیری خلاقانه پیوند برقرار کند.

در مقابل، شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که کم‌توجهی به آموزش هنر در مدارس، می‌تواند پیامدهایی همچون کاهش انگیزه یادگیری، محدود شدن خلاقیت، ضعف در بیان هیجان‌ها و کاهش تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان را در پی داشته باشد. آیزنر (۲۰۲۰) هنر را ابزاری اساسی برای معنا بخشیدن به تجربه‌های انسانی و توسعه شیوه‌های متفاوت اندیشیدن معرفی می‌کند. همچنین یافته‌های پژوهش وینر و همکاران (۲۰۲۳)، اوپیتیس (۲۰۲۱) و سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۲۳) نشان می‌دهد که آموزش هنر با افزایش مشارکت تحصیلی، کاهش اضطراب آموزشی، تقویت مهارت حل مسئله، رشد یادگیری پایدار و ارتقای بهزیستی دانش‌آموزان رابطه معناداری دارد. این شواهد بیانگر آن است که سرمایه‌گذاری در آموزش هنر نه تنها به رشد فردی دانش‌آموزان کمک می‌کند، بلکه زمینه تربیت نسلی خلاق، نوآور، مسئولیت‌پذیر و برخوردار از مهارت‌های قرن بیست‌ویکم را نیز فراهم می‌آورد.

از منظر نظری، هنر بستری برای یادگیری تجربه‌محور و پرورش ابعاد مختلف شخصیت انسان است. فعالیت‌های هنری علاوه بر تقویت توانایی‌های شناختی، زمینه رشد اجتماعی، هیجانی و فرهنگی دانش‌آموزان را نیز فراهم می‌کنند. مطالعات نشان داده‌اند که آموزش هنر حتی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در سایر حوزه‌ها، از جمله ریاضیات و علوم، تأثیر مثبت دارد و فرصت مناسبی برای ابراز احساسات، کشف هویت فردی و توسعه خلاقیت فراهم می‌سازد. بسیاری از پژوهشگران معتقدند که آموزش هنر می‌تواند اعتمادبه‌نفس، تفکر انتقادی، مهارت‌های حل مسئله و توانایی‌های ارتباطی دانش‌آموزان را تقویت کند و کلاس‌های هنر محیطی ایمن برای بیان احساسات و تجربه‌های فردی آنان فراهم آورند (کریمی، ۱۴۰۲). با وجود این، در بسیاری از نظام‌های آموزشی، هنر همچنان در مقایسه با دروسی مانند ریاضیات و علوم از جایگاه پایین‌تری برخوردار است و این مسئله موجب کاهش فرصت‌های یادگیری هنری و محدود شدن زمینه‌های رشد خلاقیت در دانش‌آموزان می‌شود (زینلی، ۱۴۰۲).

افزون بر این، هنر نقش مهمی در انتقال فرهنگ، تقویت هویت ملی و ایجاد همبستگی اجتماعی دارد. آشنایی دانش‌آموزان با آثار هنری بومی و ملی، آنان را در شناخت بهتر تاریخ، فرهنگ و ارزش‌های جامعه یاری می‌کند و زمینه تقویت روحیه همکاری، تعامل اجتماعی و مسئولیت‌پذیری را فراهم می‌سازد. از این‌رو، توجه به آموزش هنر مستلزم بازنگری در برنامه‌های درسی، توانمندسازی معلمان، توسعه امکانات آموزشی و حمایت از فعالیت‌های هنری در مدارس است تا هنر بتواند جایگاه واقعی خود را در نظام تعلیم و تربیت ایفا کند. با وجود تأکیدهای نظری و یافته‌های پژوهشی درباره اهمیت آموزش هنر، هنوز شناخت دقیقی از تجربه‌های واقعی دانش‌آموزان نسبت به درس فرهنگ و هنر در مدارس ایران وجود ندارد. بخش عمده مطالعات پیشین بر پیامدهای آموزش هنر یا دیدگاه معلمان و متخصصان متمرکز بوده و تجربه زیسته دانش‌آموزان، به‌عنوان اصلی‌ترین ذی‌نفعان این فرایند، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. حال آنکه درک نگرش، احساس، انگیزه، برداشت و تجربه‌های آنان می‌تواند زمینه شناسایی فرصت‌ها، چالش‌ها و کاستی‌های موجود در برنامه درسی را فراهم کرده و مبنای تصمیم‌گیری‌های آموزشی و برنامه‌ریزی درسی قرار گیرد.

بر این اساس، پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این پرسش اساسی است که تجارب زیسته دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه نسبت به درس فرهنگ و هنر چگونه است و این درس چه فرصت‌ها و چالش‌هایی را در ابعاد ذهنی، رفتاری و روان‌شناختی آنان ایجاد می‌کند؟ همچنین این پژوهش با بررسی تحلیل دانش‌آموزان از درس فرهنگ و هنر، جایگاه این درس در میان سایر دروس، برداشت آنان از استعداد هنری و ارتباط آن با شغل آینده، نگرش خانواده و عوامل اجرایی مدرسه نسبت به این درس، و میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به بخش‌های مختلف کتاب درسی، تلاش می‌کند تجربه‌های آنان را در ابعاد معلم، محتوای آموزشی، روش‌های تدریس، امکانات آموزشگاهی، خانواده، فناوری‌های آموزشی، انگیزه، علاقه، استعداد و ارتباط با آینده شغلی واکاوی کند. نتایج این پژوهش می‌تواند زمینه‌ای برای ارتقای کیفیت آموزش هنر، بازنگری برنامه‌های درسی و اتخاذ سیاست‌های آموزشی متناسب با نیازها و تجربه‌های واقعی دانش‌آموزان فراهم سازد.

مواد و روش ها

این پژوهش از نظر هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ روش، از نوع کیفی و اطلاعات از تجارب زیسته دانش آموزان در ارتباط با آموزش و یادگیری با رویکرد پدیدارشناسی گردآوری شده است. جامعه آماری این پژوهش، تعداد ۵۵ دانش آموز دختر پایه نهم دبیرستان غیرانتفاعی دوره اول بودند که از این جامعه آماری تعداد ۲۲ نفر به صورت هدفمند انتخاب شدند. با توجه به هدف پژوهش، از دو نوع ابزار برای جمع آوری داده های مورد نیاز استفاده شد؛ یک: مصاحبه نیمه ساختاریافته، به این دلیل که اطلاعاتی از موضوع در دست بود و از طرفی ممکن بود سؤالاتی وجود داشته باشد که مصاحبه شونده ها از آن ها آگاه باشند. ابتدا بر اساس مطالعه ادبیات و پیشینه پژوهش و تجربه پژوهش گر، چهارچوب سؤالات مصاحبه، تدوین و سپس سؤالات مصاحبه نیمه ساختاریافته با توجه به سؤالات پژوهش به شکل اولیه تنظیم و سپس در اختیار چند نفر از فراگیران قرار گرفت و با هماهنگی آنان اصلاحات لازم انجام شد و در پایان روایی محتوا و صوری بودن پرسش های مطرح شده توسط سه نفر از دبیران مرتبط مورد بازبینی و در نهایت ویرایش و تأیید گردید. دو: پرسش نامه محقق ساخته در قالب سؤالات باز پاسخ: این پرسش نامه نیز براساس داده های حاصل از مصاحبه با تعدادی از دانش آموزان و تجارب خود پژوهش گر، در رابطه با سؤالات و هدف پژوهش پس از اعتبارسنجی آن، توسط سه نفر از اساتید روان-سنجی تهیه و تدوین و جهت تعیین روایی محتوا بر اساس هدف و سؤالات پژوهش از نظرات متخصصان استفاده شد.

پس از تنظیم سؤالات مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسش نامه محقق ساخته در قالب سؤالات باز پاسخ، براساس شناخت قبلی دبیر مربوطه از دانش آموزان، تعداد ۲۲ نفر به صورت هدفمند از بین دانش آموزان علاقه مند به همکاری و ارتباط چهره به چهره، انتخاب و رضایت آنان حاصل و ضمن توجیه چگونگی همکاری، پرسش نامه محقق ساخته از قبل در اختیار آنان قرار گرفت و زمان مصاحبه از ۱۰ تا ۲۰ دقیقه طول می کشید و متن گفتگو یادداشت و نکته برداری می شد و پرسش نامه نیز در فرصت های بعدی از آنان دریافت گردید. در جمع آوری داده ها، راهبرد هفت مرحله ای کلایزی، مدنظر بود و برای کسب روایی و پایایی یافته ها از روش چند سویه هم چون: بازبینی پاسخ های فراگیران از سؤالات - که نیاز به توضیحات بیشتر و درک مشترک داشت - بررسی میزان هم خوانی برداشت فراگیران و مصاحبه گر و بررسی توسط سه نفر از متخصصان، سنجش و اندازه گیری به عمل آمد.

یافته های پژوهش

تحلیل داده های حاصل از مصاحبه های نیمه ساختاریافته با دانش آموزان نشان داد که ادراک آنان از درس فرهنگ و هنر در دو بعد کلی فرصت ها و چالش ها قابل تبیین است. در فرآیند کدگذاری، ابتدا مفاهیم اولیه از متن مصاحبه ها استخراج شد، سپس مفاهیم مشابه در قالب مضامین فرعی سازمان دهی گردید و در نهایت مضامین اصلی شکل گرفتند. در ادامه، یافته ها بر اساس مضامین اصلی ارائه و تحلیل می شوند. نخستین محور یافته ها به فرصت هایی اختصاص دارد که دانش آموزان برای درس فرهنگ و هنر قائل بودند. بررسی داده ها نشان داد که این فرصت ها تنها به محتوای کتاب محدود نبوده، بلکه ویژگی های معلم، ماهیت درس، احساسات مثبت دانش آموزان و جذابیت فعالیت های عملی را نیز دربر می گیرد.

الف: فرصت‌های آموزش و یادگیری

جدول ۱. مضمون اصلی تحلیل فرصت‌های درس فرهنگ و هنر از منظر دانش‌آموز

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش‌آموزان	شماره دانش‌آموز
تحلیل فرصت‌های درس فرهنگ و هنر از نگاه دانش‌آموز	ماهیت کتاب	به نظر من، این کتاب مفیدی است و هر انسانی در این دنیا، یک هنری دارد و در قسمتی استعداد دارد.	۱
		این کتاب، خیلی جذاب نیست؛ بد هم نیست ولی خوب است.	۱۰
	کارهای عملی کتاب	عالی است اما برخی از چیزهایی که در کتاب هست به‌طور کامل نادیده گرفته می‌شود مثل هنرهای آوایی و هنرهای نمایشی ولی درسی فوق‌العاده است.	۲
	محتوای کتاب	با خود درس خیلی حال می‌کنم ولی با محتوای کتاب نظری ندارم.	۲۰
	تخصص معلم درس	تخصص دارد، تلاش می‌کند، اطلاعات در اختیار می‌گذارد، باحوصله است، می‌توان چیزهای زیادی از او یاد گرفت، وقت می‌گذارد، توانایی دارد، راضی هستم، هنرمند است، عالی است.	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲
		هنر، درس قشنگی است و اصلاً حس خوبی نسبت به هنر دارم و آدم را به خلاقیت و چالش می‌کشد.	۳، ۱۸، ۱۹، ۲۰
	ماهیت درس	درسی زیبا و سرگرم‌کننده است ولی کاش تنوع بیشتری داشت.	۱۳
		درسی نیست که لازم به کتاب باشد و خود دبیر می‌تواند به صورت دل‌خواهی به دانش‌آموزان درس بدهد.	۱۶
	احساس به این درس و کتاب	با خود درس حال می‌کنم ولی با محتوای کتاب نظری ندارم.	۲۰
		به نظر من، این درس خیلی جذاب است و این درس حال من را خوب می‌کند. باعث کاهش استرس من می‌شود.	۵، ۱۹
		این درس خیلی خوب است و باعث می‌شود، زمان کلاس به هیچ چیز دیگری غیر از کار عملی که انجام می‌دهم، فکر نکنم.	۶، ۱۵

مطابق یافته‌های جدول ۱، یکی از مهم‌ترین مضامین استخراج‌شده، ماهیت کتاب درسی بود. اگرچه برخی دانش‌آموزان کتاب را مفید و زمینه‌ساز شناسایی استعدادهای هنری می‌دانستند، اما هم‌زمان گروهی نیز معتقد بودند که جذابیت کتاب کمتر از ظرفیت واقعی درس است. این امر نشان می‌دهد که نگاه دانش‌آموزان به کتاب درسی، نگاهی دوگانه است؛ به گونه‌ای که ارزش آموزشی آن را می‌پذیرند اما در شیوه ارائه محتوا کاستی‌هایی احساس می‌کنند. دومین مضمون، کارهای عملی کتاب بود. بخش قابل توجهی از مشارکت‌کنندگان فعالیت‌های عملی را مهم‌ترین عامل جذابیت درس معرفی کردند و معتقد بودند که فرصت تجربه مستقیم هنر، انگیزه یادگیری آنان را افزایش می‌دهد. در مقابل، محتوای نظری کتاب برای برخی از دانش‌آموزان از جذابیت کمتری برخوردار بود. در میان مضامین فرعی، تخصص معلم بیشترین فراوانی را داشت. مشارکت‌کنندگان معلمانی را اثربخش می‌دانستند که علاوه بر دانش تخصصی، صبر، مهارت، علاقه و توانایی انتقال تجربه‌های هنری را داشته باشند. این یافته نشان می‌دهد که کیفیت یادگیری دانش‌آموزان بیش از هر چیز تحت تأثیر شایستگی حرفه‌ای معلم قرار دارد. همچنین، تحلیل داده‌ها نشان داد که ماهیت درس فرهنگ و هنر با مفاهیمی همچون خلاقیت، زیبایی، لذت و تجربه‌های متفاوت یادگیری گره خورده است. بسیاری از دانش‌آموزان این درس را بستری برای شکوفایی خلاقیت و فاصله گرفتن از فضای خشک و حافظه‌محور سایر دروس توصیف کردند. در نهایت، مضمون احساس به درس و کتاب نشان داد که تجربه یادگیری هنر برای بسیاری از دانش‌آموزان با کاهش استرس، ایجاد آرامش،

واکاوی تجارب زیسته دانش آموزان از فرصت ها و چالش های آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر/کمالپورافشار و ملکپورافشار

تمرکز ذهنی و لذت از فعالیت های عملی همراه است. این یافته بیانگر آن است که کارکرد درس فرهنگ و هنر صرفاً آموزشی نیست، بلکه دارای نقش های روان شناختی و تربیتی نیز هست. جدول دوم به مقایسه جایگاه درس فرهنگ و هنر با سایر دروس مدرسه از دیدگاه دانش آموزان اختصاص دارد. تحلیل اظهارات مشارکت کنندگان نشان می دهد که بسیاری از آنان این درس را از نظر جذابیت، آزادی عمل و لذت یادگیری، بالاتر از دروس نظری ارزیابی کرده اند.

جدول ۲. فرصت و جایگاه این درس در بین دروس

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش آموزان	شماره دانش آموز
فرصت یادگیری	نگاه مقایسه ای مثبت با سایر دروس	هنر را از سایر دروس عربی، ریاضی و فیزیک، بیشتر دوست دارم.	۵، ۶، ۱۱، ۱۲، ۲۰
		هنر را از همه درس ها به جز کار و فناوری بیشتر دوست دارم.	۲، ۴، ۷
		هنر را از دروس خواندنی مثل عربی و مطالعات، بیشتر دوست دارم زیرا کار عملی دارد و سرگرم کننده است.	۲، ۱۴، ۱۵
		هنر را به زیست و زمین ترجیح می دهم. نقاشی را دوست دارم و می خواهم سبک های جدید خلق کنم.	۸
		واقعاً دوستش دارم و حاضرم به جای ریاضی خواندن، ساعت ها و روزها و هفته ها نقاشی بکشم. سرگرم کننده است و زیبایی خودش را دارد.	۱۰، ۲۳
		هنر را بیشتر از زیست، دفاعی و آزمایشگاه دوست دارم چون هنر چهارچوب خاصی ندارد و بدون محدودیت است.	۲۰
		علاقه من نسبت به این درس از بسیاری دروس دیگر بیشتر است ولی معتقدم باید تأثیر آن در معدل بالاتر برود و به دلیل تأثیر کم در معدل بی اهمیت شده است.	۲۱

یافته های جدول ۲ نشان می دهد که اغلب دانش آموزان نگرشی مثبت نسبت به جایگاه درس فرهنگ و هنر در میان سایر دروس دارند. بسیاری از مشارکت کنندگان این درس را نسبت به دروسی مانند ریاضی، عربی، فیزیک، زیست شناسی و مطالعات اجتماعی جذاب تر دانسته اند. مهم ترین دلیل این ترجیح، ماهیت عملی، خلاقانه و غیر کلیشه ای درس عنوان شده است. همچنین، تعدادی از دانش آموزان اظهار داشتند که در صورت فراهم بودن فرصت، زمان بیشتری را به فعالیت های هنری اختصاص می دهند. با این حال، برخی نیز معتقد بودند که پایین بودن ضریب تأثیر این درس در معدل سبب شده است جایگاه واقعی آن در نظام آموزشی تضعیف شود. بنابراین، اگرچه نگرش دانش آموزان نسبت به خود درس مثبت است، اما ساختار ارزشیابی آموزشی مانع از ارتقای جایگاه آن در مدرسه شده است. جدول سوم به ادراک دانش آموزان از نقش درس فرهنگ و هنر در آینده شغلی و کشف استعداد های فردی اختصاص دارد. تحلیل داده های حاصل از مصاحبه ها نشان می دهد که دانش آموزان اگرچه ظرفیت های متنوع رشته های هنری را برای آینده شغلی ارزشمند می دانند، اما هم زمان درباره توانایی ها و امکان موفقیت خود در این حوزه با تردیدهایی مواجه هستند.

جدول ۳. مضمون اصلی: فرصت یادگیری درس فرهنگ و هنر با شغل آینده

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش آموزان	شماره دانش آموز
آینده استعداد و شغل	نگاه مثبت به آینده همراه با تردید	از نظر من بسیار در آینده من نقش دارد و می تواند مرا به جایگاه های بلند برساند و مرا ثروتمند کند و شغل های پول سازی دارد و عالی است.	۱
		طراحی مد، گرافیک و فتوگرافیک، می تواند شغل خوبی باشند.	۲، ۴، ۱۰

۱۶، ۴، ۳	طراحی مد، استاد موسیقی، معماری داخلی و کودک‌یاری مشاغل خوبی هستند.		
۱۸، ۸، ۴	معماری و طراحی داخلی، بسیار عالی است و دوره‌های آن را گذرانده‌ام ولی نمی‌دانم استعداد آن را دارم یا خیر؟		
۱۹، ۱۲، ۱۱، ۸	هنرهای نمایشی و آوایی یا مد و لباس عالی هستند ولی نمی‌دانم برای شغل مناسب هستند یا خیر ولی آینده خوبی دارند.		
۱۴	هنرهای تجسمی را خیلی دوست دارم		
۵	علاقه به هنرهای آوایی و تصویرسازی دارم ولی نمی‌دانم استعداد آن را دارم یا خیر و استعداد داشتن کافی است یا خیر؟		

یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که بسیاری از دانش‌آموزان، درس فرهنگ و هنر را زمینه‌ای برای شناخت استعدادهای فردی و ورود به مشاغل آینده می‌دانند. برخی مشارکت‌کنندگان به مشاغل مانند طراحی مد، گرافیک، معماری داخلی، موسیقی، هنرهای نمایشی، تصویرسازی و طراحی لباس اشاره کرده و این حوزه‌ها را دارای ظرفیت‌های اقتصادی و حرفه‌ای مناسب توصیف کرده‌اند. با وجود این نگرش مثبت، بخش قابل توجهی از دانش‌آموزان نسبت به استعداد واقعی خود و امکان موفقیت در این مشاغل اطمینان نداشتند. عبارتی نظیر «نمی‌دانم استعداد آن را دارم یا خیر» یا «استعداد داشتن کافی است یا خیر» بیانگر وجود نوعی ابهام در مسیر انتخاب شغلی آنان است. این یافته نشان می‌دهد که اگرچه درس فرهنگ و هنر می‌تواند افق‌های شغلی متنوعی را پیش روی دانش‌آموزان قرار دهد، اما نبود نظام هدایت تحصیلی و شغلی مؤثر، مانع تبدیل این علاقه به انتخابی آگاهانه می‌شود. در مجموع، یافته‌ها بیانگر آن است که دانش‌آموزان میان علاقه به رشته‌های هنری و اطمینان از آینده شغلی آن‌ها فاصله‌ای ادراک می‌کنند که نیازمند برنامه‌های مشاوره‌ای و استعدادسنجی هدفمند است. خانواده یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری هنر محسوب می‌شود. جدول چهارم دیدگاه مشارکت‌کنندگان درباره میزان حمایت خانواده از یادگیری هنر و انتخاب رشته‌های هنری را نشان می‌دهد.

جدول ۴. مضمون اصلی: فرصت‌های درس فرهنگ و هنر از نگاه خانواده

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش‌آموزان	شماره دانش‌آموز
۱. تشویق ۲. حمایت ۳. آشنایی ۴. فراهم کردن امکانات ۵. هدایت تحصیلی و شغلی ۶. تأثیر والدین	اهمیت دادن خانواده	تشویق می‌کنند، حمایت می‌کنند اما می‌گویند: هنرستان خوب نیست ولی در کنار ریاضی، هنر را در کانون‌ها یادگیرید، آزاد هستم که اگر دوست دارم، هنر بروم چون خودشان هنر را دوست دارند، آزادم چون من علاقه دارم آن‌ها هم اهمیت می‌دهند، مهم هست ولی مثل ریاضی و تجربی خیر. به تصمیم خودم احترام می‌گذارند. ظاهراً دوست دارند ولی نمی‌دانم ته دلشان راضی نیست.	۱، ۳، ۴، ۵، ۶، ۹، ۱۱، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۰، ۲۲

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که اغلب خانواده‌ها نگرشی نسبتاً مثبت نسبت به یادگیری هنر دارند، اما این حمایت در بیشتر موارد مشروط و محدود است. بسیاری از دانش‌آموزان بیان کرده‌اند که خانواده‌هایشان به علاقه آنان احترام می‌گذارند و از فعالیت‌های هنری حمایت می‌کنند، اما هنر را به عنوان مسیر اصلی تحصیل یا اشتغال توصیه نمی‌کنند. برخی خانواده‌ها یادگیری هنر را در کنار رشته‌های نظری مناسب می‌دانند و معتقدند دانش‌آموزان بهتر است هنر را در کلاس‌های آزاد یا به عنوان فعالیت جانبی دنبال کنند. این نگرش نشان می‌دهد که اگرچه ارزش فرهنگی هنر مورد پذیرش خانواده‌هاست، اما ارزش اقتصادی و شغلی آن هنوز به اندازه رشته‌های تجربی و ریاضی مورد اعتماد قرار نگرفته است. به طور کلی، یافته‌ها بیانگر آن است که حمایت خانواده‌ها بیشتر مبتنی بر علاقه فرزندان است تا باور به آینده حرفه‌ای هنر؛ موضوعی که می‌تواند بر انتخاب‌های تحصیلی دانش‌آموزان اثرگذار باشد. این

واکاوی تجارب زیسته دانش آموزان از فرصت ها و چالش های آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر/کلهک پورافشار و ملک پورافشار

جدول به فرصت های موجود در محیط مدرسه برای توسعه یادگیری هنر می پردازد. یافته ها نقش مدیر، معلمان و همکلاسی ها را در شکل گیری نگرش مثبت نسبت به این درس نشان می دهد.

جدول ۵. مضمون اصلی: فرصت های آموزشی و آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش آموزان	شماره دانش آموز
فرصت ها از منظر عوامل آموزشی	اهمیت دادن مدیر	مدیر اهمیت می دهد.	۱
	اهمیت دادن سایر معلمان	اهمیت می دهند، توجه دارند، نظر مساعدی دارند، دوست دارند.	۱، ۵، ۸، ۱۴
	علاقه مندی هم کلاس ها	بیشتر کلاس علاقه دارند، شصت درصد علاقه دارند، هفتاد درصد علاقه دارند، پنجاه درصد دوست دارند، بیست درصد اهمیت زیادی می دهند، چند نفر نقاش ماهر هستند و هفتاد درصد از این درس لذت می برند.	۱، ۳، ۵، ۶، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۲

بررسی داده ها نشان می دهد که فضای مدرسه در مجموع زمینه نسبتاً مناسبی برای یادگیری هنر فراهم کرده است. مشارکت کنندگان بیان کردند که مدیران و برخی معلمان به درس فرهنگ و هنر توجه داشته و از اجرای فعالیتهای هنری حمایت می کنند. از سوی دیگر، یکی از مهم ترین فرصت های شناسایی شده، علاقه همکلاسی ها به این درس است. بسیاری از دانش آموزان اظهار داشتند که بخش قابل توجهی از دانش آموزان کلاس از فعالیتهای هنری لذت می برند و مشارکت فعالی در کلاس دارند. این مشارکت جمعی موجب افزایش انگیزه، تعامل و یادگیری مشارکتی در کلاس هنر شده است. در مجموع، یافته ها نشان می دهد که هرچه فضای مدرسه حمایتگرتر و نگرش مسئولان آموزشی نسبت به هنر مثبت تر باشد، زمینه برای مشارکت فعال دانش آموزان و اثربخشی بیشتر فرایند یاددهی - یادگیری فراهم خواهد شد. آخرین جدول بخش فرصت ها، به میزان علاقه دانش آموزان به شاخه های مختلف هنر اختصاص دارد. تحلیل داده ها نشان می دهد که گرایش های هنری متنوعی مورد توجه دانش آموزان قرار گرفته است.

جدول ۶. مضمون اصلی: فرصت تمایل و علاقه به یادگیری گرایش های هنری

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش آموزان	شماره دانش آموز
فرصت علاقه مندی به گرایش های هنری	هنرهای آوایی	بسیار علاقه دارم، بسیار دوست دارم ولی در مدرسه نادیده گرفته می شود، حال آدم را خوب می کند، عاشق ساز و آوا هستم، چند سال کار کردم، دوره دیدم.	۱، ۵، ۹، ۱۱، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۱
	هنرهای تجسمی	به هنرهای تجسمی صد در صد علاقه دارم، حالم را خوب می کند، لذت بخش است، وقتی انجام می دهم به چیز دیگری فکرم نمی کنم، هنرهای تجسمی هیچ اجباری در درونش نیست اما هنرهای آوایی قواعد دارد.	۲، ۴، ۱۶، ۱۹، ۲۰، ۲۲
	طراحی، نقاشی	از بچگی طراحی کار می کنم و می توانم بگویم با نقاشی زندگی را ادامه می دهم، کلاس نقاشی می روم، نقاشی با آبرنگ کار می کنم.	۲، ۴، ۱۰، ۱۱، ۱۶
	طراحی لباس	استعداد طراحی لباس دارم، به بافت پارچه علاقه دارم، طراحی دوخت را دوست دارم، صد در صد علاقه دارم، هنرهای سنتی را دوست دارم.	۱، ۴، ۶
	عکاسی، گرافیک طراحی	کلاس های عکاسی رفتم، به طور نسبتاً حرفه ای عکاسی کار می کنم، در اطراف خودم	۴، ۶، ۹، ۱۶

	زندگی را به‌طور دیگری می‌بینم، شاید خیلی‌ها به دید من نمی‌بینند.	
۲	سی درصد به خوش‌نویسی علاقه دارم.	خوش‌نویسی
۱، ۳، ۶، ۱۱، ۱۳، ۱۷	علاقه زیادی دارم و دوست دارم یاد بگیرم، کار با دست و سفال‌گری و خمیربازی و گل رس را دوست دارم.	سفال‌گری

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که دانش‌آموزان به طیف گسترده‌ای از شاخه‌های هنری علاقه‌مند هستند. هنرهای آوایی، هنرهای تجسمی، طراحی و نقاشی، طراحی لباس، عکاسی، گرافیک، سفالگری و خوشنویسی از مهم‌ترین حوزه‌های مورد علاقه مشارکت‌کنندگان بودند. بیشترین فراوانی مربوط به هنرهای آوایی و هنرهای تجسمی است. دانش‌آموزان این حوزه‌ها را با احساس آرامش، لذت، تمرکز ذهنی و امکان بروز خلاقیت همراه می‌دانستند. همچنین برخی از مشارکت‌کنندگان تجربه شرکت در کلاس‌های آزاد هنری یا فعالیت حرفه‌ای در زمینه‌هایی مانند نقاشی، عکاسی و موسیقی را گزارش کردند که بیانگر استمرار علاقه آنان فراتر از محیط مدرسه است. تنوع گرایش‌های مورد علاقه دانش‌آموزان نشان می‌دهد که برنامه درسی فرهنگ و هنر باید انعطاف بیشتری برای پاسخگویی به استعدادها و علایق متفاوت دانش‌آموزان داشته باشد و فرصت تجربه عملی شاخه‌های متنوع هنر را فراهم آورد.

ب: چالش‌های آموزش و یادگیری:

در کنار فرصت‌های موجود، مشارکت‌کنندگان چالش‌های متعددی را نیز درباره آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر مطرح کردند. این چالش‌ها به محتوای کتاب، شیوه تدریس، زمان آموزش، فعالیت‌های عملی و نگرش دانش‌آموزان نسبت به درس مربوط می‌شود.

جدول ۷. مضمون اصلی: تحلیل چالش‌های درس فرهنگ و هنر از منظر دانش‌آموز

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش‌آموزان	شماره دانش‌آموز
تحلیل چالش‌های درس فرهنگ و هنر از نگاه دانش‌آموزان	ماهیت کتاب	کتاب افتضاح است و هدر دادن برگه است و باید تغییر داده شود. زیاد از حد تشریحی است.	۴
		نظر خاصی ندارم و بی‌فایده است اصلاً نیازی به کتاب ندارد.	۷
		از کتاب این درس راضی نیستم. احساس می‌کنم کتاب هنر به جای ایجاد علاقه، سعی دارد مانند بقیه درس‌ها کلی نکات حفظی قرار دهد.	۲۱
	کارهای عملی کتاب	عالی است اما برخی از چیزهایی که در کتاب هست به‌طور کامل نادیده گرفته می‌شود مثل هنرهای آوایی و هنرهای نمایشی ولی درسی فوق العاده است.	۲
	محتوای کتاب	با خود درس خیلی حال می‌کنم ولی با محتوای کتاب نظری ندارم.	۲۰
	ساعات تدریس	خوبه ولی به نظرم نه ماه از سال تحصیلی و یک هفته در سال نقاشی و خط با آن حجم از کتاب هماهنگی ندارد.	۱۱
	ضعف معلم	مفهوم را نمی‌رساند. بدون مقدمه درس می‌دهد. اساس کار را نمی‌فهمم.	۴، ۱۳
	ماهیت درس	درس خوبی است ولی آموزش‌ها و کتاب‌ها بی‌مقدمه و درهم هست و تمرکز کامل روی یک موضوع نیست.	۹
		برای کسانی دوست دارند، خوب است ولی من روی درس‌های دیگر وقت می‌گذارم.	۷
	احساس به این درس و کتاب	با خود درس حال می‌کنم ولی با محتوای کتاب نظری ندارم.	۲۰
		خیلی درس خوبی است مخصوصاً کار عملی‌ها خیلی حس خوبی رو به طرف مقابل می‌دهد. ولی بعضی کارهای عملی واقعا سخته و وقت گیر است مثل همین که باید ۶ تا کار عملی را با	۱۸، ۱۴، ۳

	خودکار مداد و ذغال انجام و تحویل بدهیم.	
۱۳، ۸	اصلاً این درس را دوست ندارم و نمی توانم در این رشته موفق شوم و اصلاً برای این رشته خوب نیستم.	

تحلیل داده ها نشان می دهد که مهم ترین چالش مطرح شده، محتوا و ساختار کتاب درسی است. بسیاری از دانش آموزان کتاب را بیش از حد نظری، حفظ محور و فاقد جذابیت لازم برای یک درس هنری توصیف کرده اند. برخی نیز معتقد بودند که کتاب بدون مقدمه وارد مباحث تخصصی می شود و ارتباط مناسبی میان مفاهیم برقرار نمی کند. علاوه بر این، مشارکت کنندگان به ناکافی بودن ساعات تدریس برای انجام فعالیت های عملی اشاره کردند. از نظر آنان، حجم محتوای کتاب با زمان اختصاص یافته به این درس تناسب ندارد و فرصت کافی برای اجرای پروژه های هنری وجود ندارد. همچنین برخی دانش آموزان دشواری فعالیت های عملی و تفاوت توانایی های فردی را از دیگر چالش های یادگیری عنوان کردند. در مجموع، یافته ها نشان می دهد که مهم ترین مانع اثربخشی درس فرهنگ و هنر، عدم تناسب میان اهداف برنامه درسی، محتوای آموزشی و شرایط اجرای آن در مدارس است. جدول دوم به نگرش منفی برخی دانش آموزان نسبت به جایگاه درس فرهنگ و هنر در مقایسه با سایر دروس می پردازد.

جدول ۸. چالش های این درس در بین دروس

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش آموزان	شماره دانش آموز
	نگاه مقایسه ای منفی	من این درس را اصلاً دوست ندارم فقط آمادگی دفاعی را بیشتر دوست دارم چون استعداد ندارم و وقت کلاس برای من بیهوده تلف می شود.	۱۸، ۱۳، ۹، ۷
		تا حالا مداد رنگی دستم نگرفتم، علاقه ندارم، حوصله اش را ندارم.	۱۳

بررسی داده ها نشان می دهد که گروهی از دانش آموزان علاقه چندانی به درس فرهنگ و هنر ندارند و آن را نسبت به سایر دروس کم اهمیت تر می دانند. مهم ترین دلیل این نگرش، احساس نداشتن استعداد هنری و علاقه بیشتر به دروس نظری یا مهارتی دیگر است. برخی مشارکت کنندگان نیز فعالیت های هنری را وقت گیر و نامتناسب با علایق خود توصیف کرده اند. بنابراین، تفاوت در استعدادها و علایق فردی موجب شده است همه دانش آموزان تجربه یکسانی از این درس نداشته باشند. جدول ۹ موانع ذهنی دانش آموزان در ارتباط میان هنر، استعداد و آینده شغلی را نشان می دهد.

جدول ۹. مضمون اصلی: چالش های یادگیری درس فرهنگ و هنر و ارتباط با شغل آینده

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش آموزان	شماره دانش آموز
	تردید در تصمیم	معماری و طراحی داخلی بسیار عالی است و دوره های آن را گذرانده ام ولی نمی دانم استعداد آن را دارم یا خیر؟	۱۸، ۸، ۴
		هنرهای نمایشی و آوایی یا مد و لباس عالی هستند ولی نمی دانم برای شغل مناسب هستند یا خیر؟ ولی آینده خوبی دارند.	۱۹، ۱۲، ۱۱، ۸
		علاقه به هنرهای آوایی و تصویرسازی دارم ولی نمی دانم استعداد آن را دارم یا خیر و استعداد داشتن کافی است یا خیر؟	۵
	نگاه منفی	بقیه درس ها آینده ای در پیش دارند ولی این درس ندارد، باحال هستند ولی شغلی در آن ها نمی بینم.	۲۲، ۱۸
		هیچ علاقه ای به شغل های هنری ندارم.	۱۳، ۹، ۷
		آدم های اطرافمان رشته های هنری را برای بچه های تنبل می دانند و این یک فکر پوسیده است.	۱۷

یافته‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین چالش، تردید درباره آینده شغلی رشته‌های هنری است. بسیاری از دانش‌آموزان اگرچه به برخی رشته‌های هنری علاقه دارند، اما نسبت به امکان اشتغال و موفقیت اقتصادی در این حوزه اطمینان ندارند. از سوی دیگر، برخی مشارکت‌کنندگان معتقد بودند که رشته‌های هنری در جامعه از جایگاه مناسبی برخوردار نیستند و حتی اطرافیان، هنر را رشته‌ای کم‌اهمیت تلقی می‌کنند. چنین نگرشی موجب کاهش انگیزه برای انتخاب مسیرهای هنری می‌شود.

جدول ۱۰: مضمون اصلی چالش‌های مرتبط با خانواده و درس فرهنگ و هنر

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش‌آموزان	شماره دانش‌آموز
خانواده	بی‌توجهی خانواده	خانواده‌ام هشتاد درصد، توجهی ندارند و آن بیست درصد را هم خودم، تلقین می‌کنم به آن‌ها. درس خواندن و حل‌کردنی را اهمیت می‌دهند. چندان اهمیتی نمی‌دهند.	۲، ۷، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۸، ۱۹

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین مانع خانوادگی، اولویت دادن خانواده‌ها به درس نظری است. بسیاری از دانش‌آموزان بیان کردند که والدین آنان موفقیت را بیشتر در رشته‌های تجربی، ریاضی یا سایر دروس اصلی جستجو می‌کنند و هنر را فعالیتی فرعی می‌دانند. این نگرش سبب می‌شود دانش‌آموزان با وجود علاقه به هنر، حمایت کافی برای ادامه این مسیر دریافت نکنند.

جدول ۱۱: مضمون اصلی: چالش‌های مرتبط با عوامل آموزشی و یادگیری درس فرهنگ و هنر

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش‌آموزان	شماره دانش‌آموز
درس فرهنگ و هنر	بی‌توجهی مدیر	در کارنامه تأثیر آن در معدل کم است به درس‌های دیگر اهمیت می‌دهند. برای مدیر اهمیتی ندارد.	۵، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۲۰، ۲۱
	بی‌توجهی از نظر معلمان	تظاهرمی‌کنند که اهمیت می‌دهند، درکی از هنر ندارند.	۲، ۴
	بی‌توجهی هم‌کلاسی‌ها	عده‌ای فکرمی‌کنند، این درس باعث اتلاف وقت می‌شود، وقت نمی‌گذارند و علاقه نشان نمی‌دهند، تعداد انگشت‌شماری اهمیت می‌دهند. به درس‌های دیگر اهمیت می‌دهند، حضورشان در کلاس اجباری است.	۲، ۴، ۸، ۱۷، ۱۹

مطابق یافته‌ها، پایین بودن ضریب تأثیر درس فرهنگ و هنر در معدل، مهم‌ترین عامل کاهش اهمیت آن در مدارس است. مشارکت‌کنندگان معتقد بودند که مدیران، برخی معلمان و حتی دانش‌آموزان، به دلیل نظام ارزشیابی موجود، توجه کافی به این درس ندارند. در نتیجه، جایگاه هنر در برنامه درسی رسمی، کمتر از ظرفیت تربیتی و آموزشی آن ارزیابی می‌شود.

جدول ۱۲: مضمون اصلی: چالش‌های تمایل و علاقه به یادگیری گرایش‌های هنری

مضمون اصلی	مضامین فرعی	اظهارات دانش‌آموزان	شماره دانش‌آموز
گرایش‌های هنری	هنرهای آوایی	بسیار علاقه دارم، بسیار دوست دارم ولی در مدرسه نادیده گرفته می‌شود، حال آدم را خوب می‌کند، عاشق ساز و آوا هستم، چند سال کارکردم و دوره دیدم.	۱، ۵، ۹، ۱۱، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۱
	هنرهای نمایشی	قبلاً کارکردم، استعداد دارم، از این رشته پی به شخصیت آدم‌ها می‌برم، موضوعات جامعه را در تک‌تک صحنه‌های مهم زندگی می‌بینم، خیلی استعداد دارم ولی چون توی ایران استقبال نمی‌شود، نمی‌توان به‌عنوان رشته انتخاب کرد. تئاتر و نمایش‌نامه از همه جذاب‌تر است.	۱، ۴، ۵، ۸، ۱۴، ۱۸، ۲۰

تحلیل جدول ۱۲ نشان می دهد که مهم ترین چالش، محدود بودن فرصت های رشد برخی گرایش های هنری در مدرسه و جامعه است. اگرچه بسیاری از دانش آموزان به هنرهای نمایشی، موسیقی و سایر شاخه های هنر علاقه فراوانی دارند، اما معتقدند امکانات آموزشی، نگرش اجتماعی و فرصت های شغلی متناسب با این علاقه وجود ندارد. در مجموع، یافته های بخش چالش ها نشان می دهد که موانع آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر بیش از آنکه ناشی از بی علاقه دانش آموزان باشد، ریشه در ساختار برنامه درسی، نظام ارزشیابی، نگرش خانواده و محدودیت های فرهنگی و آموزشی دارد؛ عواملی که بازنگری در سیاست های آموزشی و تقویت جایگاه درس فرهنگ و هنر را ضروری می سازد.

بحث و نتیجه گیری

در پاسخ به سوال شماره یک، پژوهش با مضمون اصلی و مضامین فرعی به این شرح، استخراج گردید: مضمون اصلی تحلیل درس فرهنگ و هنر و ۸ مضمون فرعی شامل ماهیت کتاب، کارهای عملی، محتوای کتاب، ساعات تدریس، تخصص معلم، ضعف معلم، ماهیت درس و احساس به این درس و کتاب می باشد و با توجه به این که تعداد ۲۰ نفر از دانش آموزان به دلیل این که دبیر درشان دارای تحصیلات ارشد نقاشی بودند و تخصص لازم را داشتند از عملکرد ایشان راضی بودند، لازم است که در استخدام و انتخاب دبیران این درس در کنار متعهد بودن، تخصص داشتن نیز مورد توجه قرارگیرد و همچنین داشتن تخصص چندگانه در گرایش های مختلف هنر، می تواند این علاقه مندی دانش آموزان را افزایش دهد. از آنجایی که دانش آموزان به دلیل انتظارات والدین و مدرسه، استرس زیادی را برای تحصیل تحمل می کنند، تعداد ۱۰ نفر بیان داشته اند که حضور در کلاس این درس حال ما را خوب می کند، جذاب است و استرسی نداریم و نمی دانیم ساعت این کلاس چگونه می گذرد. در راستای تأیید این مضامین و تلفیق هنر با همه فعالیت های آموزشی (براتی و سلیمان پورعمران، ۱۳۹۴: ۱۲)، بیان می دارند که وقتی هنر را در تمام امورات آموزشی ترکیب کنیم، برنامه های آموزشی، جذاب تر، لذت بخش تر و تأثیرگذارتر می گردد. بنابراین، توجه عوامل آموزشگاه به کارهای عملی این درس به بهداشت روان دانش آموزان کمک شایانی می کند و موفقیت در یادگیری دیگر دروس را افزایش می دهد.

در پاسخ به سوال شماره دو، پژوهش مضمون اصلی و مضامین فرعی به این شرح، استخراج گردید: مضمون اصلی جایگاه این درس در بین دروس و مضامین فرعی، نگاه مقایسه ای مثبت و نگاه منفی، از آنجایی که تعداد ۱۴ نفر از مشارکت کنندگان، علاقه مندی خود به این درس را نسبت به سایر دروس نظری اعلام داشته اند لذا لازم است، عوامل اجرایی آموزشگاه و خانواده توجه خاصی با رویکرد مثبت به این درس، داشته باشند و سهم و ضریب نمره این درس در تأثیر معدل، افزایش یابد تا این که دانش آموزان با جدی تر تلقی نمودن این درس، شرایط روحی بهتری را در این درس داشته باشند. همچنین از آنجایی که تعداد ۵ نفر، دیگر دروس را به این درس ترجیح داده اند که در همین راستا که دلیل بی اهمیت بودن درس فرهنگ و هنر در میان دانش آموزان متوسطه اول (بالا زاده، ۱۴۰۲: ۸) از نتایج پژوهش خود، بیان می دارد که علت این که دانش آموزان این درس را جدی تلقی نمی کنند، یک بخش آن، این موضوع می باشد که فضای کارگاهی مناسبی برای این درس وجود ندارد و یا این که دبیران غیر تخصصی استفاده می شود. البته علاوه بر دلیل بی انگیزگی بیان شده، لازم است که با به عمل آوردن آزمون های تخصصی استعداد، دانش آموزانی که احتمالاً علاقه و استعداد لازم برای فعالیت های هنری را ندارند، اجباری برای حضور در کلاس و همچنین انجام کارهای عملی به عمل نیاید.

در پاسخ به سوال شماره سه، پژوهش مضمون اصلی و مضامین فرعی به این شرح، استخراج گردید: مضمون اصلی رابطه یادگیری درس فرهنگ و هنر با استعداد و شغل آینده و مضامین فرعی نگاه مثبت و منفی: با توجه به این که محتوای این کتاب شامل ۵ بخش می باشد؛ بخش هنرهای تجسمی شامل ۵ فعالیت، بخش هنرهای سنتی شامل ۷ فعالیت می باشد و هر دانش آموز، ممکن است به نوعی در یکی یا چند بخش و یا فعالیت، علاقه مندی و یا استعداد و یا مهارتی کسب کرده باشد. با توجه به این شرایط اگر مقدور باشد که دانش آموز به شکل تخصصی در یک بخش یا فعالیت کار عملی انجام دهد، قطعاً احساس بهتری خواهد داشت و

تخصص لازم را کسب خواهند کرد. در همین راستا (براتی و سلیمان پورعمرانی، ۱۳۹۴: ۱۲) در نتیجه پژوهش خود، بیان می‌دارند: اثر هنر زمانی بیشتر می‌شود که معلمان و مربیان با برنامه‌ریزی مدون و منظم و رعایت ترتیب آموزشی به سراغ آن بروند. در مدارس می‌بایست، فعالیت‌های هنری را به‌عنوان یک درس ویژه در نظر داشت که پایه و اساس مجموعه نظام پرورشی و آموزشی از آن شکل بگیرد. بنابراین اگر بتوان از معلم با چند تخصص استفاده کرد و یا این که هر معلمی یک تخصص و فعالیت را به شکل تخصصی تدریس نماید، رضایت و علاقه‌مندی دانش‌آموزان بیشتر خواهد بود و از آنجایی که دانش‌آموزان علاقه‌مند به رشته‌های هنری برای آینده شغلی خود، احساس امنیت شغلی نمی‌کنند و به‌همین دلیل این ریسک را نمی‌پذیرند. لذا شاید معرفی الگوهای موفق و بالاستعداد و استفاده از حضور مشاوران حرفه‌ای و شغلی بتواند این اعتماد به نفس را در آنان ایجاد کند که استعداد هنری خودشان را قربانی ناامنی شغلی آینده نکنند.

در پاسخ به سوال شماره چهار، پژوهش مضمون اصلی و مضامین فرعی به این شرح، استخراج گردید: مضمون اصلی خانواده و درس فرهنگ و هنر و مضامین فرعی اهمیت‌دادن و بی‌توجهی خانواده: اگرچه نسبت به سنوات گذشته خانواده‌ها در تصمیم‌گیری برای انتخاب رشته فرزندشان به علاقه و استعداد او توجه می‌کنند و نمی‌خواهند آینده فرزندشان را قربانی ناکامی‌های خود بکنند و در این پژوهش نیز پاسخ مثبت ۱۴ دانش‌آموز مبنی بر این که از نظر خانواده مشکلی برای ادامه تحصیل در رشته‌های هنری ندارند این جای امیدواری هست و از طرفی تعداد ۸ نفر اظهار داشته‌اند که خانواده‌ها نگاه مثبتی به این رشته‌ها و ادامه تحصیل در این رشته‌ها را ندارند که جای تأمل دارد و بایستی در راستای تغییر با باور اولیا اقدامات لازم به عمل آید.

در پاسخ به سوال شماره پنج، پژوهش مضمون اصلی و مضامین فرعی به این شرح، استخراج گردید: مضمون اصلی عوامل آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر و مضامین فرعی، بی‌توجهی مدیر، اهمیت‌دادن مدیر، اهمیت‌دادن سایر معلمان، بی‌توجهی سایر معلمان، علاقه‌مندی و بی‌علاقگی دوستان دانش‌آموز در ارتباط با مضمون فرعی بی‌توجهی مدیر تعداد ۱۱ نفر مدیر مدرسه را بی‌توجه به امر هنر قلمداد کردند و در مقابل فقط ۱ نفر رفتار علاقه‌مندانه مدیر را تأیید نموده‌است. در ارتباط با اهمیت‌دادن سایر معلمان به این درس ۴ نفر نظر مثبت داشته‌اند و ۲ نفر اظهار داشته‌اند که معلمان اهمیتی نمی‌دهند. هم‌چنین در ارتباط با این- که نگاه دوستانشان به این درد چگونه است، تعداد ۱۷ نفر دوستانشان را علاقه‌مند به این درس و تعداد ۵ نفر را بی‌توجه و بدون احساس به این درس بیان داشته‌اند. در راستای اهمیت و پذیرش این مضمون (بالازاده، ۱۴۰۲) بیان داشته‌است که دلیل اهمیت‌نداشتن این درس برای دانش‌آموزان، این است که در دوران ابتدایی هم توجهی به این درس نشده‌است. این درس از نظر دبیران بی‌اهمیت جلوه داده می‌شود، از ساعات این درس برای تمرین یا آزمون درس دیگری استفاده می‌شود. این درس توسط دبیران غیرمتخصص ارائه می‌شود و فضای کارگاهی مناسبی وجود ندارد. نتایج پژوهش (نازی زاده و احمدی مالوانی، ۱۴۰۳: ۷) بیان می‌دارند که با پذیرش هنر به‌عنوان یک مؤلفه اساسی برنامه درسی، مربیان می‌توانند دانش‌آموزان را برای تبدیل شدن به متفکران خلاق، یادگیرندگان مادام‌العمر و افراد دلسوز و مجهز به پیشرفت در جهانی همیشه در حال تغییر، توانمند کنند. هم‌چنین در اهمیت تأثیر مثبتی که معلمان می‌توانند برای این درس داشته باشند.

در پاسخ به سوال شماره شش، پژوهش مضمون اصلی و مضامین فرعی به این شرح، استخراج گردید: مضمون اصلی علاقه‌مندی به گرایش‌های هنری و مضامین فرعی شامل هنرهای آوایی، هنرهای تجسمی، طراحی، نقاشی، طراحی لباس، عکاسی، گرافیک، هنرهای نمایشی، خوش‌نویسی و سفال‌گری می‌باشد تعداد ۱۰ نفر از ۲۲ نفر مشارکت‌کننده با بیشترین فراوانی بیان داشته‌اند که به هنرهای آوایی علاقه‌مند هستند و در مرحله بعد، ابراز علاقه خود را به هنرهای تجسمی و هنرهای نمایشی و سفال‌گری بیان- داشته‌اند که لازم‌است، مقدمات اجرایی شدن این گرایش‌ها در مدارس توسط مدیریت و دبیر تخصصی در اولویت قرار گیرد و دانش- آموزان برای تمرین هر کدام از این گرایش‌ها، امنیت لازم را داشته باشند. در تأیید این نتیجه (عابدینی‌بلترک و رضایی‌زارچی، ۱۴۰۰)

واکاوی تجرب زیسته دانش آموزان از فرصت ها و چالش های آموزش و یادگیری درس فرهنگ و هنر/کمال پورافشار و ملک پورافشار

بیان شده است، بررسی تأثیر هنر با رویکرد تربیت هنری به علاقه به درس هنر و عشق به یادگیری، نشان داد که آموزش هنر با رویکرد تربیت هنری باعث افزایش علاقه به درس هنر در دانش آموزان شده و همچنین تأثیر معناداری در عشق به یادگیری آنان داشته اند. همچنین گرایش های نقاشی، عکاسی، گرافیک و طراحی لباس در اولویت های بعدی قرار دارند و گرایش خوش نویسی صرفاً توسط یک داوطلب اعلام آمادگی شده است که لازم است، مدارس این وقت محدود دانش آموز را به قسمت ها و گرایش هایی اختصاص بدهند که برای دانش آموزان جذابیت داشته باشند. در تأیید اهمیت به کارگیری همه بخش های هنری برای تشویق و استفاده دانش آموزان (نازی زاده و احمدی مالوانی، ۱۴۰۳: ۵)، بیان می دارند از طریق رسانه های هنری مختلف مانند طراحی، نقاشی، مجسمه سازی و چندرسانه ای دانش آموزان نه تنها مهارت های حرکتی خود را اصلاح می کنند بلکه درک خود را از مفاهیم آکادمیک در برابر موضوعات عمیق تر می کنند. علی رغم این که مصاحبه گر ها اعتماد دانش آموزان را برای حفظ محرمانه بودن مصاحبه آن ها، جلب کرده بودند ولی دانش آموزان شرط احتیاط را رعایت می کردند و سعی می کردند در مورد علاقه مندی به بعضی از گرایش های هنری و از جمله هنر های آوایی به راحتی اظهار نظر نکنند. همچنین بر اساس یافته های پژوهش، پیشنهاداتی مطرح می گردد. با توجه به این که تعداد زیادی از دانش آموزان نگران این بودند که علی رغم علاقه به یادگیری بعضی گرایش های هنری آیا استعداد آن را نیز داریم؟ لذا توسط مشاوران مدارس آزمون های تخصصی استعدادیابی به عمل آید، دانش آموزانی که علاقه به یادگیری و یا استعدادی در زمینه گرایش های هنری ندارند، الزامی به حضور آن ها در کلاس نباشد که این اجبار در حضور مشکلات خاص خود را خواهد داشت، به هنر های آوایی که دانش آموزان، علاقه مندی بیشتری به یادگیری آن نشان می دهند، زمینه آموزش آن ها در مدرسه فراهم گردد و معلمان آموزش هنر از افراد دارای تخصص چندگانه هنری انتخاب شوند.

حامی مالی

ندارد.

سهیم نویسندگان در پژوهش

همکاران پژوهش گر که در انجام مصاحبه با دانش آموزان مشارکت داشتند، انتظار این را نداشتند که به عنوان نویسنده سهم داشته باشند.

تعارض منافع

ندارد.

تشکر و قدردانی

لازم می دانم از مدیریت محترم آموزشگاه، همکاران پژوهش گر و همچنین دبیران گرامی که این اجازه را می دادند که چند دقیقه ای دانش آموزان یکی یکی کلاس را ترک کنند و در گفتگوی پژوهشی شرکت کنند و همچنین دانش آموزان گرامی تشکر و قدردانی نمایم.

منابع

- بالازاده، خدیجه. (۱۴۰۲). بررسی علل بی‌اهمیت‌بودن درس فرهنگ و هنر در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه اول، دومین کنفرانس ملی تازه-های روان‌شناسی تکاملی و تربیتی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس.
- براتی، حمید و سلیمان‌پورعمران، محبوبه. (۱۳۹۴). سواد هنری در برنامه درسی، دومین کنفرانس ملی روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز.
- توکلی، پوریا، مطهری، نفیسه، بهرامی، زهرا و جوان‌بخت، رضا. (۱۴۰۲). یادگیری شخصی‌سازی‌شده: افزایش انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان، سومین همایش ملی ایده‌های کاربردی در علوم تربیتی، روان‌شناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر، ایران.
- حیدری، زهرا، محمدی، فرشاد و سعادت، آرزو. (۱۴۰۳). هنر و پرورش تفکر انتقادی در مدارس، یک رویکرد نوین؛ مجله آموزش و یادگیری. (۱۴۰۳)، (۴)، ۲۲.
- حیدری، زهرا، نظری، گلنوش، رازقی، مینا و علیزاده، راحله. (۱۴۰۴). تأثیر فعالیت‌های فوق برنامه بر رشد اجتماعی دانش‌آموزان. نشریه روان‌شناسی اجتماعی، ۲۸(۴)، ۴۵-۵۸.
- خاکباز، عطیه، خاکباز، عظیمه‌سادات و رهبری‌نیا، زهرا. (۱۴۰۰). بررسی جایگاه آموزش هنر بر مبنای جامعه در کتاب‌های درسی فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه، فصل‌نامه مطالعات برنامه درسی ایران، سال شانزدهم، شماره ۶۰، ص ۶۷-۳۴.
- زینلی، امینه. (۱۴۰۲). چالش‌ها، مشکلات و سوء برداشت‌های آموزش هنر، سومین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایند تعلیم و تربیت، دانشگاه هرمزگان، میناب.
- عابدینی‌بلترک، میمنت و رضایی‌زارچی، ملوکه. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر آموزش هنر با رویکرد تربیت هنری بر علاقه به درس هنر و عشق به یادگیری، مطالعات برنامه درسی: ۱۴۰۰، دوره: ۱۶، شماره ۶۰: صفحات ۱۲۷-۱۴۶.
- قلی‌زارعی، مهدی، سهرابی، نادره و سامانی، سیامک. (۱۳۹۵). اثربخشی طرح مثلث موفقیت در افزایش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، فصل‌نامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال هفتم، شماره ۴، زمستان ۹۵، پیاپی ۲۸ ص ۴۰-۲۷.
- کریمی، مینو. (۱۴۰۲). بررسی نقش هنر بر علاقه دانش‌آموزان به یادگیری و مدرسه، دهمین همایش ملی تازه‌های روان‌شناسی مثبت، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس.
- نازی‌زاده، معصومه و احمدی‌مالوانی، زینب. (۱۴۰۳). استفاده از هنر برای دانش‌آموزان و تقویت یادگیری از طریق آن، شانزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران.
- Bamford'A. (2021). The role of arts education in developing creativity and student engagement. Journal of Arts Education Policy Review' 122(4)' 215-228. <https://doi.org/10.1080/10632913.2021.1879902>
- Eisner'E.w.(2020). Art and cognition: integrating the visual arts in curriculum. New York, NY: Routledge.
- OECD. (2023). Arts for inclusive and sustainable education: Creative learning and student well-being. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/arts-education-2023-en>
- Upitis, R. (2021). Arts education and student well-being: A review of research and implications for educational policy. international journal of Education & the Arts' 22(15)' 1-24
- Winner'E.Goldstein'T.R.& Vincent-Lancrin'S. (2022). Art for art's sake? The impact of arts education. Educational Research and Innovation Series. Paris: OECD Publishing.